

WSPÓŁCZESNA EKONOMIKA BEZPIECZEŃSTWA
– RELACJE MIĘDZY EKONOMIKĄ A BEZPIECZEŃSTWEM
CONTEMPORARY ECONOMICS OF SECURITY
- RELATIONS BETWEEN THE ECONOMY AND THE SECURITY

Małgorzata OZIEBŁO
malgorzata.ozieblo@wat.edu.pl

Wojskowa Akademia Techniczna
Wydział Logistyki
Instytut Logistyki

Streszczenie: Artykuł wychodzi naprzeciw oczekiwaniom czytelnikom, którzy pragną pogłębić wiedzę na temat zagadnień związanych z kwestią współczesnych problemów związanych z ekonomiką bezpieczeństwa. Celem artykułu jest ułatwienie odbiorcy zrozumienia aktualnych problemów związanych z ekonomiką bezpieczeństwa w ciągle zmieniającym się w XXI wieku świecie oraz zaprezentowanie ekonomiki bezpieczeństwa jako dyscypliny naukowej. W tekście przybliżono istotę, pojęcie, obiekt i przedmiot omawianej dyscypliny naukowej. Studium literatury tematu badań dowodzi, że problemy te nie zostały wystarczająco zbadane.

Abstract: The Article is trying to meet expectations of readers who would like to to deepen the knowledge about the issues associated with the contemporary problems of economic safety. The main purpose of the article is to understand current problems connected with the safety economics in the world in the 21st century and presenting safety economics as the field of scientific studies. In the study of literature, the research proves that these problems have not been sufficiently studied.

Słowa kluczowe: ekonomika, bezpieczeństwo, ekonomika bezpieczeństwa

Key words: economics, safety, economics of security

WSTĘP

XXI wiek to czasy dynamicznych zmian społeczno-gospodarczych, które generują z jednej strony szanse rozwojowe, a z drugiej liczne zagrożenia (Engelhard, 2011, s.7). Od 2011 roku ekonomika bezpieczeństwa w Polsce jest przypisana do nauk o bezpieczeństwie lub obronności, które zalicza się do nauk społecznych, co pozwala na podjęcie badań nad problematyką bezpieczeństwa oraz obronności również cywilom, a nie tylko osobom ze środowiska wojskowego. Ma to pozytywny wymiar dla omawianej dyscypliny naukowej, wcześniej nie było to możliwe.

Celem artykułu jest przedstawienie aktualnych problemów związanych z ekonomiką bezpieczeństwa w ciągle zmieniającym się w XXI wieku świecie oraz zaprezentowanie ekonomiki bezpieczeństwa jako dyscypliny naukowej

Studium literatury tematu badań dowodzi, że problemy związane z ekonomiką bezpieczeństwa w ciągle zmieniającym się w XXI wieku świecie nie zostały wystarczająco zbadane. To uzasadnia ważność, aktualność i celowość wybranego tematu.

1. Zakres ekonomiki bezpieczeństwa – pojęcie, obiekt i przedmiot badań

Termin **ekonomika** pochodzi od greckiego słowa *oikonomikós* (dotyczy zarządzania gospodarstwem). Termin ten używany był przez przedstawicieli ekonomii burżuazyjnej na określenie ekonomii politycznej. Jest to również dyscyplina ekonomiczna odnosząca się do określonego działu gospodarki narodowej, np. ekonomiki przemysłu. Słowo to jest także zamiennie używane z terminem gospodarka, a dawniej oznaczał także gospodarność, oszczędność (Tokarski, 1980, s.176).

Ekonomika jest definiowana jako dyscyplina szczegółowa (część szerszej nauki wspierającej praktyczne działania na gruncie ekonomii), będąca częścią „ekonomii stosowanej, która bada zjawiska i prawidłowości ekonomiczne występujące w danym dziale, gałęzi narodowej, a także w danej dziedzinie działalności człowieka.” (Płaczek, 2014, s.44) „Stanowi wiedzę stosowaną o tym, jak poszczególne osoby lub społeczeństwa dokonują wyboru między alternatywami użycia dóbr, które są w niewystarczającej ilości, w celu wytwarzania dóbr i usług. Dokonywany wybór może być ograniczony nie tylko wobec braku dóbr i możliwości, ale także przez polityczne, prawne, tradycyjne i moralne czynniki. Występuje sprzężenie i wzajemna zależność między kryteriami ekonomicznymi i pozaekonomicznymi. Ekonomika jest nauką posługującą się modelami, które przedstawiają uproszczony obraz stanu rzeczywistości ujmując najważniejsze związki. Modele pomagają nam lepiej zrozumieć, wyjaśnić i przewidywać zjawiska ekonomiczne w realnym otoczeniu. Każdy model i teoria musi być oparta na określonych założeniach. Założenia określają warunki w jakich dany model prawdopodobnie się sprawdzi. Modele są przedmiotem testowania, to jest sprawdzania ich użyteczności w praktyce. Modele ekonomiczne sprawdzają się w oparciu o działanie rzeczywiste a nie ocenę subiektywnych postaw i ich zamysłów. Modele ekonomiczne służą poznawaniu prawidłowości związanych z działaniem ludzi i podejmowaniem przez nich decyzji. Rozróżniana jest: pozytywna ekonomika związana z badaniem obiektywnej rzeczywistości i występujących prawidłowości oraz normatywna ekonomika ujmująca zasady, wskazania i zalecenia, opierające się o wyniki badań pozytywnej ekonomiki. Pojęcie ekonomiki dotyczy w dużym stopniu podstawowych elementów tzw. polityki ekonomicznej.” (Dowgiało, 1998, s.67-68).

Natomiast termin **bezpieczeństwo** pochodzi od łacińskiego słowa *sine cura = securitas* (bez pieczy). W potocznym rozumieniu bezpieczeństwo oznacza brak zagrożenia oraz ochronę

przed niebezpieczeństwem. Może być jednak również pojmowane jako stan pewności, spokoju, zabezpieczenia i jego poczucia (Zajac, 2009, s.17). Jest to pojęciem interdyscyplinarne, będące „jedną z najważniejszych wartości dla podmiotów: jednostek, grup społecznych, narodów, państw, a także systemu międzynarodowego. Ma charakter egzystencjalny i obejmuje zaspokojenie takich potrzeb, jak: istnienie, przetrwanie, całość, niezależność, tożsamość, spokój, posiadanie, pewność funkcjonowania i rozwoju.” (Zajac za: Wojtaszczyk, Materska-Sosonowska, 2009, s.17)

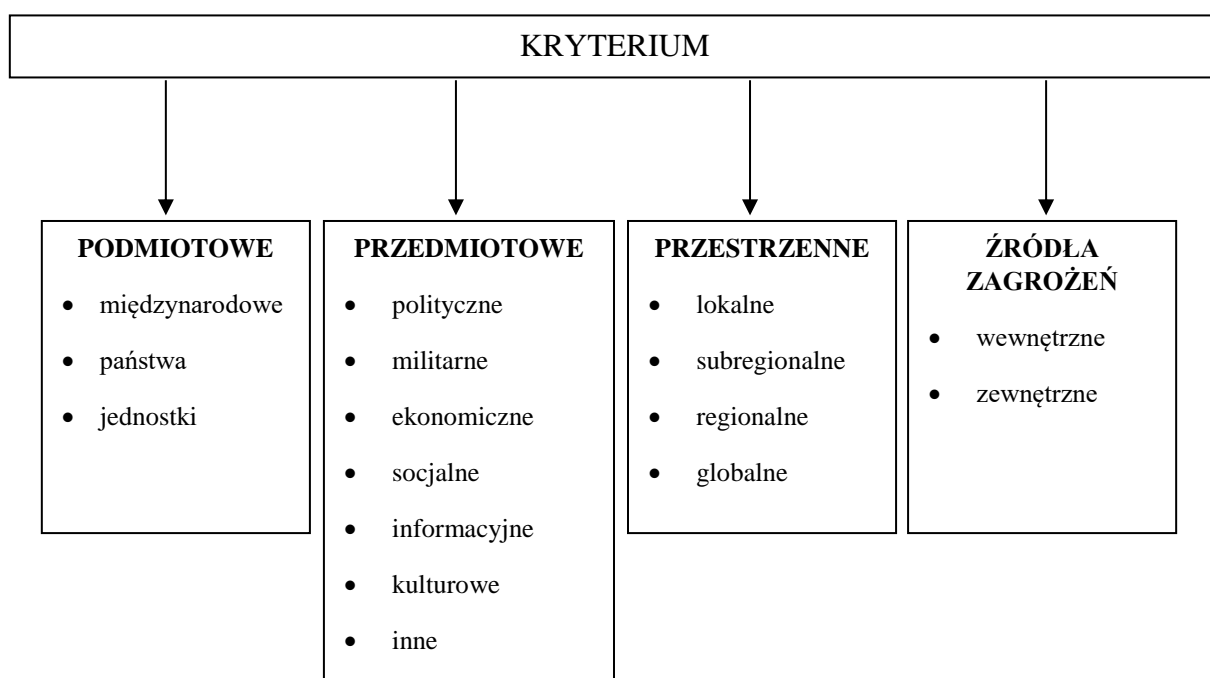
„Bezpieczeństwo, będące ze swej istoty naczelną potrzebą człowieka i – szerzej – grup społecznych, jest zarazem podstawową potrzebą państw i systemów międzynarodowych, a jego brak wywołuje niepokój i poczucie zagrożenia. Jest to tzw. egzystencjalna potrzeba wyrastająca z obiektywnych warunków bytowania narodów i z relacji pomiędzy nimi. Potrzeba ta stwarza przesłanki dążeń do jej zaspokojenia. Przechodząc od fazy aspiracyjnej do realizacyjnej, potrzeby egzystencjalne poszczególnych państw i systemów międzynarodowych stają się interesami egzystencjalnymi. Takimi właśnie interesami stają się potrzeby bezpieczeństwa.” (Kukułka, 1982, s.32; Paździor, Szmulik 2012, s.3)

Zasadniczość bezpieczeństwa nad innymi dziedzinami jest wyjątkowa, ponieważ jest wartością, która „nie ma powszechnie uznanej interpretacji bezpieczeństwa w odniesieniu do państwa czy narodu. W polskiej literaturze przeważa konsensus wokół znaczeniowego utożsamiania bezpieczeństwa państwa z bezpieczeństwem narodowym.” (Wojtaszczyk, Materska-Sosonowska, 2009, s.11)

Objaśnianie pojęcia bezpieczeństwa zależy od kontekstu, w jakim jest wyznaczane, zakresu rozważań, sytuacji oraz okoliczności. Są jednak uzasadnione cechy, które powinno się uwzględniać w określaniu bezpieczeństwa (Kwiatkowski, 2001, s.21 za: Urbanek, 2013, s.61-62):

1. Bezpieczeństwo jest wielowymiarowym pojęciem odnoszącym się do „różnych dziedzin życia, od indywidualnego do ogólnoludzkiego; ma charakter podmiotowy, dotyczy sytuacji podmiotu, rzeczy, jakiegoś podmiotu lub obiektu, o którego bezpieczeństwo chodzi” (Kwiatkowski, 2001, s.21 za: Urbanek 2013, s.61). Należy szczegółowo określić warunki, w jakich występuje (bezpieczeństwo militarne, bezpieczeństwo ekonomiczne, bezpieczeństwo publiczne, bezpieczeństwo socjalne itp.).
2. Bezpieczeństwo powinno występować w relacji do otoczenia, wobec innych, wobec środowiska, które jest przedmiotem naszego zainteresowania. Jednakże należy pamiętać, że podejmowanie decyzji wobec siebie czy innych może mieć wymiar bezpieczeństwa lub zagrożenia.

3. Postrzeżenie bezpieczeństwa powinno zachodzić w wymiarze zagrożeń rzeczywistych lub ich potencjalnych źródeł, rodzaju, zasięgu, czasu oraz obszaru. Powinno odnosić się do stanu zagrożenia bezpieczeństwa jednostki, zaspokajania potrzeb, tożsamości, motywów działania i ról społecznych.
4. Bezpieczeństwo jest zmienne w czasie i stopniowalne. W zależności od kontekstu, okoliczności, sytuacji, terenu oraz czasu można zapobiec zagrożeniom.
5. Analizując bezpieczeństwo, powinno się zakładać, że jest „obiektywne i subiektywne (chodzi o percepcję zagrożeń przez dany podmiot). Zewnętrzne i wewnętrzne (zależy skąd pochodzą zagrożenia, z otoczenia i/lub z procesów zachodzących wewnątrz struktury podmiotu czy zjawiska).” (Kwiatkowski, 2001, s.21 za: Urbanek 2013, s.61).

Rysunek 1. Typologia bezpieczeństwa

Źródło: Zięba R. (red.nauk).(2008). *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, s.16; Dębski S., Górka-Winter B. (red.).(2003). *Kryteria bezpieczeństwa międzynarodowego państwa*, Warszawa: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, s 22-23; Wojtaszczyk K.A., Materska-Sosnowska A. (2009). *Bezpieczeństwo państwa Wybrane problemy*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa, s.12.

Analizując powyższe cechy można wywnioskować, że wyjaśniając istotę zjawiska bezpieczeństwa, nie można pominąć koneksji bezpieczeństwa ze zjawiskiem zagrożenia. „Człowiekowi od zarania dziejów towarzyszą różnego rodzaju zagrożenia związane z jego bliskim i dalszym środowiskiem, a także sytuacjami kryzysowymi, zdrowiem czy życiem.” (www.bn.apsl.edu.pl/doc/ebook/WPB_DB.pdf) „Można przyjąć założenie, że występuje między nimi koherencja powodująca, że charakter i istota zagrożeń mają wpływ na stan

bezpieczeństwa danego podmiotu (człowieka, grupy społecznej, narodu, państwa).” (Misiuk za: Grochowska. Letkiewicz, Misiuk 2011, s.20; Urbanek 2013, s.61-62).

Pojęcia ekonomiki i bezpieczeństwa dobrze ze sobą korelują i poprawnie wyrażają charakter dyscypliny **ekonomiki bezpieczeństwa**, skupiając swoje starania „na podstawy gospodarcze zarządzania zasobami w celu przeciwstawienia się zagrożeniom militarnym i pozamilitarnym. Tym samym mowa tu o związkach wiedzy między przynajmniej kilkoma grupami społecznych (o bezpieczeństwie, o obronności, o polityce, ekonomicznych, historii i prawnych).” (Płaczek, 2014, s.44).

Ekonomika bezpieczeństwa pomimo swojego politycznego charakteru powinna pozostać w służbie ekonomiczności dla zapewnienia bezpieczeństwa oraz udoskonalenia zarządzania konfliktami, jak również unikania wojny, kiedy to tylko możliwe (McGurie, 2000, s.17-17; Sułek, 2008, s.33). To szczegółowa dyscyplina naukowa, która zajmuje się badaniem zasad, form i metod przygotowania oraz funkcjonowania gospodarki gotowej do spełnienia zadań z zakresu bezpieczeństwa (Płaczek, 2014, s.44). Jako nowa dyscyplina naukowa podejmuje próby wypracowania utylitarnych wskazówek dla praktyki gospodarczo-obronnej państwa wobec nieustannie pojawiających się wyzwań cywilizacyjnych (Stachowiak 2010, s.121).

Najliczniejszy dorobek odnoszący się do rodowodu powstania, zakresu tworzenia i wprowadzania ekonomiki bezpieczeństwa należy dostrzec w publikacjach angielskich i amerykańskich (Kurinia, 2010 za: Stachowiak, 2010, s.122). Powstania samego terminu należy doszukiwać się w tytule pracy D.Olveya, J.R. Goldeny i R.C. Kellyego, *The Economies of National Security* opublikowanej w 1984 roku. Ma ona swój rodowód w ekonomice obrony, która wywodzi się z ekonomiki wojennej. „W określaniu ekonomiki bezpieczeństwa i identyfikacji jej wyznaczników metodologicznych swój wkład mają także Amerykanin A. L. Ross-autor wydanej w 1991 roku pracy *The Political Economy of Defense* (Ekonomia polityczna obrony), który nie używając pojęcia ekonomika bezpieczeństwa lecz ekonomia polityczna obrony, wskazał jako jeden z obszarów badawczych wymiary bezpieczeństwa działań polityczno – ekonomicznych (Sułek, 2000, s.44-45). (...) Pewnych przesłanek w kreacji obiektu badawczego ekonomiki bezpieczeństwa można doszukiwać się w poglądach K. Hartleya i T. Sandlera w pracy zatytułowanej *Handbook of defense Economies* (Podręcznik ekonomiki obrony) wydanej w 1995 roku, w której uznano, że w ostatnich latach ekonomia obrony rozszerzyła zakres swoich zainteresowań o niemilitarne zagadnienia bezpieczeństwa międzynarodowego. We wszystkich z przywołanych prac odwoływano się do dorobku gospodarczo-obronnego J. K. Keynesa (Keynes, 1985), zwłaszcza do kwestii finansowania

obronności oraz budowy i funkcjonowania gospodarczych podstaw bezpieczeństwa państwa.”(Stachowiak, 2010, s.122)

W literaturze przedmiotu należy podkreślić znamienne ewolucje słownictwa wykorzystywanego przez nauki ekonomiczno-obronne w ostatnich kilkudziesięciu latach. „Najpierw mówiono w szczególności o wojnie i ekonomice wojennej, następnie przede wszystkim o obronie i ekonomice obrony, a współcześnie – najczęściej o bezpieczeństwie i ekonomice bezpieczeństwa narodowego. Nie jest to jednak reguła sztywna i termin „ekonomika obrony” trzyma się ciągle mocno. Istniejący chaos terminologiczny w naukach ekonomiczno-obronnych nie pozwala na przyjęcie ścisłych definicji.” (Sułek, 2008, s.6) Z tego powodu takie terminy, jak „ekonomika bezpieczeństwa” i „ekonomika obrony”, „potencjał gospodarczo-obronny” i „gospodarcze podstawy bezpieczeństwa” są używane zamiennie.

Ekonomika bezpieczeństwa (obrony) jest częścią ogólnej ekonomii obejmującą zagadnienia obronnie zorientowane, w tym (Intriligator, 1990, s.3 za: Łepkowski, 2002, s.31):

- wysokość wydatków obronnych, zarówno ogółem, jak i jako część całej gospodarki;
- wpływ wydatków obronnych, zarówno w ujęciu krajowym na produkcję i zatrudnienie, jak i międzynarodowym na inne narody;
- potrzebę utrzymania i wielkość sektora obronnego;
- związki pomiędzy wydatkami obronnymi i zmianami technologicznymi;
- wpływ wydatków obronnych i sektora obronnego na międzynarodową stabilizację bądź jej brak.

Analizując wydatki obronne w Polsce, od przystąpienia Polski do Unii Europejskiej (Tabela 1., Tabela 2.) można zauważyć, że w latach 2005-2016 średnie procentowe wydatki wynosiły 1,965%. Najmniejsze były w 2006 roku i wynosiły 1,84 %, a najwięcej wydano w 2015 roku 2,27 %.

Na rok 2017 wysokość wydatków państwa ustalono na 384 773 502 tys. zł. Na część 29 Obrona Narodowa przewidziano wydatki w wysokości 132052 tys. zł, a wysokość wydatków w dziale 752 „Obrona Narodowa” 118693 tys. zł. (Ustawa Budżetowa na rok 2017 z dnia 16 grudnia 2016 roku (Dz.U.RP, poz.108, s.16))

Zarówno Minister Obrony Narodowej jak i Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej są zgodni co do potrzeby przyjęcia ustawy, która zwiększy planowane wydatki obronne z 2% PKB z roku poprzedniego do tego samego poziomu wskaźnika w roku bieżącym, co przy dodatniej dynamice produktu krajowego brutto przekłada się na zwiększenie wydatków obronnych. Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju zakłada osiągnięcie wydatków obronnych na poziomie 2,2% PKB (roku bieżącego) do 2020 roku i 2,5% PKB do 2030 roku (Tabela 1).

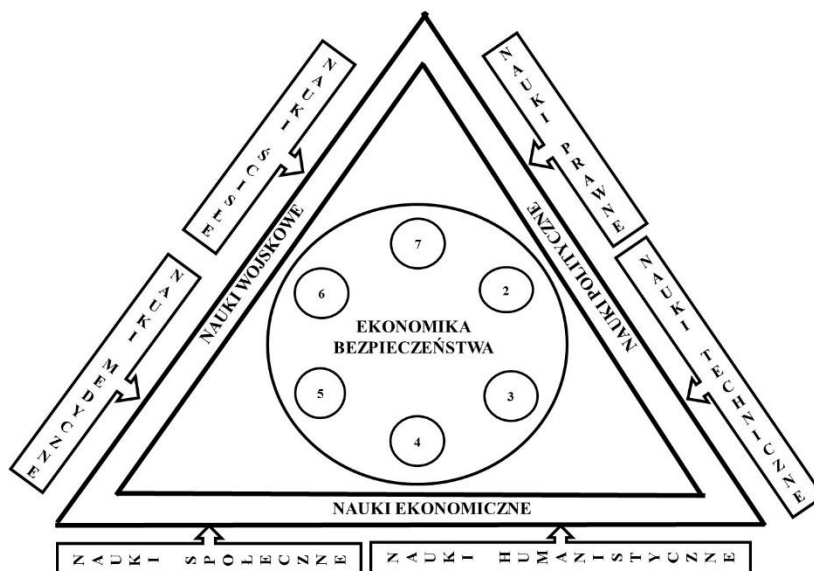
Tabela 1. Udział wydatków na Obronę Narodową (%).

Wskaźniki	Wartość bazowa (rok bazowy)	Wartość w 2020 roku	Wartość w 2030 roku
Udział wydatków na Obronę Narodową w PKB	1,95 (2015)	2,2*	2,5
Udział wydatków z budżetu państwa na badania naukowe i prace rozwojowe w dziedzinie obronności państwa w wydatkach budżetu państwa na obronę narodową ogółem	2,37 (2015)	2,5	3,0

*Wartość PKB dotyczy tego samego roku, na który planowane są wydatki obronne – zgodnie z metodologią NATO

Źródło: Morawiecki M., *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywami do 2030 roku)*, Dokument przyjęty uchwałą Rady Ministrów w dniu 14 lutego 2017 roku, s.357.

Omawiana dyscyplina naukowa wykorzystuje narzędzia ekonomii w studiach nad obronnością, rozwojem, konwersją i pokojem (Sandler, Hartley, 1995, s.1; Łepkowski 2002,s.30). Nauka ta „wyrosła na pogłębianiu nauk wojskowych. Lokuje się ona w obszarze wiedzy ekonomiczno-obronnej. Zajmuje się odzwierciedlaniem i uogólnianiem więzi między zjawiskami obrony państwa i gospodarki narodowej. Poszukuje i bada prawidłowości rządzące gospodarką obronną z punktem widzenia potrzeb obronnych i możliwości ich zaspokajania. Bada decyzje gospodarcze dotyczące alokacji zasobów obronnych.” (Łepkowski, 2002, s.30). Ekonomika bezpieczeństwa jako dyscyplina naukowa ma związek z wieloma naukami i dyscyplinami (Rysunek 2.) i ma interdyscyplinarny charakter. Szczególne znaczenie dla omawianej dyscypliny mają nauki ekonomiczne (np. ekonomia przemysłu, ekonomia rolnictwa, ekonomia transportu, finanse). Istotny wpływ na ekonomikę bezpieczeństwa mają również nauki wojskowe oraz nauki techniczne, które kształtują bezpieczeństwo w płaszczyźnie militarnej i pozamilitarnej. Należy również podkreślić, że zasadniczy związek z omawianą dyscypliną mają takie nauki jak zarządzanie, prawo oraz nauki ścisłe.

Legenda

1. Myśl obronno-gospodarcza
2. Polityka gospodarczo-obronna
3. Historia wojenno-gospodarcza
4. Planowanie gospodarczo-obronne
5. Ekonomia wojenna
6. Logistyka w wojsku
7. Ekonomia wojskowa

Rysunek 2. Otoczenie bliższe i dalsze ekonomiki bezpieczeństwa

Źródło: opracowanie na podstawie Płaczek J. (2008). *Zarys ekonomiki bezpieczeństwa*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, s.20.

Obiektem badawczym ekonomiki bezpieczeństwa są gospodarcze podstawy bezpieczeństwa państwa, jednakże trzeba tu podkreślić, że jest ona ukierunkowana na gospodarkę narodową (koalicji lub grupy państw) realizująca zadania o różnym stopniu przydatności do zapewnienia bezpieczeństwa państwa. Gospodarka narodowa dzieli się na pięć sektorów:

- sektor pierwszy - zalicza się do niego: rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo;
- sektor drugi - zalicza się do niego przemysł wydobywczy: górnictwo i przetwórczy oraz budownictwo;
- sektor trzeci - zalicza się do niego transport, łączność, gospodarkę komunalną i mieszkaniową oraz handel;
- sektor czwarty - zalicza się do niego finanse, ubezpieczenia, marketing i reklamę oraz obrót nieruchomościami;

- sektor piąty - obejmuje ochronę zdrowia, opiekę społeczną, edukację, badania naukowe, turystykę i rekreację, administrację państwową, wymiar sprawiedliwości, policję i wojsko.

Nie wszystkie elementy tworzące gospodarkę mają jednakową wagę dla problematyki i bezpieczeństwa, dlatego „jedne zasoby lepiej nadają się do zaspokojenia pewnych specyficznych potrzeb, inne gorzej, ponieważ działają pośrednio. Nakazuje to dostrzec gospodarcze podstawy bezpieczeństwa - jako przedmiot dociekań ekonomiki bezpieczeństwa – w układzie zasobowym, który jest zdeterminowany warunkami naturalnymi (położenie geograficzne, warunki przetrwania), oraz w układzie organizacyjno-decyzyjnym bądź strumieniowym.” (Stachowiak, 2010, s.123).

Obiektem badawczym ekonomiki bezpieczeństwa są wszelkie relacje zachodzące we wszystkich procesach gospodarczych w celu formułowania uzasadnionej polityki gospodarczo-obronnej zorganizowanej oraz gotowej do obrony i ochrony przed wszelkimi zagrożeniami militarnymi i niemilitarnymi. „Taką gospodarkę narodową rozpatrywaną pod kątem obronnym nazywa się w ekonomice bezpieczeństwa gospodarką obronną.” (Płaczek, 2014, s.45) Gospodarka ta ma do zrealizowania swoje zadania. Kluczowym celem jest stworzenie przesłanek do budowy materialnych podstaw systemu obrony i bezpieczeństwa państwa oraz przetrwania ludności w nadzwyczajnych warunkach kryzysu i wojny. Uogólniając, „gospodarka obronna występuje zawsze tam, gdzie istnieje państwo, które musi realizować zadania obronne i angażować do tego celu część gospodarki narodowej. Oczywiście ta część jest zawsze zmienna.” (Płaczek, 2014, s.45)

Niełatwo jest sprecyzować najistotniejsze problemy naukowe, którymi obecnie zajmuje się ekonomika bezpieczeństwa. Jednak jak podkreśla J. Płaczek, jest dwadzieścia standardowych tematów, które mogą mieć kontrastowy „odcień i mogą dotyczyć teorii problemu, praktyki działania pojedynczego państwa, koalicji militarnej czy regionu gospodarczego, a także tendencji ogólnoświatowych.” (Płaczek, 2008, s.22). Są to:

- współczesne zorientowane gospodarki na potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa;
- potencjał obronno-ekonomiczny;
- metody kształtowania racjonalnej polityki gospodarczo-obronnej;
- kształtowanie bezpieczeństwa energetycznego;
- metody tworzenia bezpieczeństwa surowcowego;
- rolę państwa w kierowaniu gospodarką obronną;
- koszty funkcjonowania systemu reagowania kryzysowego w państwie;

- restrukturyzację krajowego przemysłu obronnego;
- tendencje występujące w zakresie wydatków wojskowych;
- handel bronią w regionie;
- ekonomiczne dylematy armii zawodowej;
- podział obciążeń obronnych w sojuszu;
- międzynarodową współpracę gospodarczo-obronną;
- ekonomiczne uwarunkowania misji pokojowych;
- współczesny wywiad gospodarczy;
- skuteczność wojny gospodarczej;
- istotę współczesnej mobilizacji gospodarczej;
- system kierowania zasobami w okresie kryzysu;
- współpracę cywilno-wojskową w okresie kryzysu;
- analizę koszt-efekt w akcji ratunkowej.

Przedmiotem ekonomiki bezpieczeństwa są zależności występujące w procesie budowy i funkcjonowania systemu gospodarki zorientowanej na modelowanie bezpieczeństwa w trzech stanach państwa: pokoju, kryzysu oraz wojny. Badania mogą dotyczyć m.in. problemów:

- podziału obciążeń obronnych w ramach sojuszu;
- systemu kierowania zasobami obronnymi w okresie kryzysu;
- współpracy cywilno-wojskowej w zakresie wypełniania zadań państwa-gospodarza;
- społeczno-ekonomicznych kosztów konwersji przemysłu zbrojeniowego;
- skuteczności współczesnych środków wojny gospodarczej.

W przypadku, gdy umieści się przedmiot ekonomiki bezpieczeństwa państwa w relacjach zachodzących między gospodarką narodową a jej wkładem do bezpieczeństwa, to zasadne wydaje się wyróżnienie trzech rodzajów takich powiązań (Cooper, 1991, s.38; Smith, 1993, s.71-79; Neu, Wolf, 1994; Sułek, 2008, s.24):

- 1) finansowanie obrony, czyli wielkość wydatków obronnych (aktualna i możliwa w przyszłości) oraz ich wpływ na zapewnienie bezpieczeństwa państwa;
- 2) baza produkcyjno-usługowa ukierunkowana na zaspokojenie potrzeb obronnych oraz możliwości jej szybkiego rozbudowania w procesie mobilizacji gospodarczej;
- 3) bezpieczeństwo ekonomiczne.

Tabela 2. Wydatki na obronę w Polsce w latach 2005-2016

Rok	Wartość rocznego PKB (tys. zł)	Wysokość wydatków obronnych wynikająca z art.7.ust.1 (tys.zł)	Wydatki obronne (%)	Cz.29. Obrona Narodowa (tys. zł)	Wysokość wydatków w dziale 752 „Obrona Narodowa” (tys.zł)
2005	980900000	17263350	1,95	17561991,0	12154961
2006	1057900000	19127550	1,84	18492678,8	12721358
2007	1167800000	20629050	1,92	21064311,4	14771482
2008	1271700000	22772100	1,94	19672307,1	16565388
2009	1344000000	24798150	1,95	22766265,4	18081558
2010	1415400000	26208000	1,91	25001071,8	18817248
2011	1524700000	27600300	1,95	26451163,4	20163748
2012	1595300000	29731650	1,93	28824792,1	21332088
2013	1642900000	31108350	1,97	31170785,0 ⁽⁴⁾	22664072
2014	1693600000	32036550	1,95	28260940,0	19689904
2015	1790100000	33024498 ⁽¹⁾	2,27	38090473,0	29925413
2016	1857600000	357440494	2,00	35453215,0	27912282

⁽¹⁾ 33024498 tys. zł + 5363340, 0 tys. zł Program wieloletni F-16 (wykup odroczonej płatności) = 38387838,0 tys. zł

Źródło: Ustawa Budżetowa na rok 2016 z dnia 25 lutego 2016 roku (Dz.U. RP Warszawa, dnia 4 marca 2016, poz.278); Ministerstwo Obrony Narodowej <http://www.omn.gov.pl>, obliczenia własne.

Ponadto rozważając problematykę współczesnej ekonomiki bezpieczeństwa nie można zapomnieć o problemach widzianych z perspektywy mikroskali. Tu należy podkreślić znaczenie „węzła gordyjskiego”, który w XXI wieku oznacza „skomplikowaną, trudną lub niemożliwą do rozwiązania sytuację, zwłaszcza społeczną lub polityczną” (Płaczek, 2008, s.171). Polskie Stowarzyszenie Klubu Rzymskiego podaje cztery główne węzły gordyjskie XXI (szerzej Płaczek, 2008, s.173- 192):

- granice wzrostu: niedobór energii i klimatyczne katastrofy;
- starzenie się społeczeństwa w krajach rozwiniętych i wiek XXI jako wiek migracji;
- pojawienie się Chin jako globalnego mocarstwa, porażka demokracji;
- rosnące znaczenie rynków finansowych i pojawienia się nowych globalnych graczy na tych rynkach.

Wykaz węzłów gordyjskich może być dłuższy. Jednakże wiele problemów (np. bezpieczeństwo ekologiczne, zarządzanie zasobami obronnymi, konsolidacja przemysłu zbrojeniowego, ekonomiczne aspekty terroryzmu państwowego) związanych z ekonomiką bezpieczeństwa może skłaniać się do takiego ujęcia.

PODSUMOWANIE

Ekonomika bezpieczeństwa jest dyscypliną naukową, która obok uogólnień teoretycznych ujawnia możliwości do wypracowania ulitarnych zaleceń dla praktyki ekonomiczno-obronnej. Dyscyplina ta pomimo politycznego charakteru powinna pozostać w służbie ekonomiczności.

Ekonomika bezpieczeństwa dąży do wspierania polityki gospodarczo-obronnej państwa.

Fakt, że od 2011 roku została w Polsce przypisana do nauk społecznych, dzięki czemu pozwala na podjęcie badań nad problematyką bezpieczeństwa oraz obronności także cywilom, co wcześniej nie było możliwe, ma pozytywny wymiar dla ekonomiki bezpieczeństwa.

Studium literatury krajowej i zagranicznej dowodzi, że dorobek merytoryczny i metodologiczny ekonomiki bezpieczeństwa wymaga dokładnego rozeznania w kwestii przesłanek i podwalin instytucjonalnego podejścia do problemu współczesnej ekonomiki bezpieczeństwa.

LITERATURA

1. Cooper R. (1991). *The Economic Dimensions*, (w:) *Global Security. North American, European and Japanese Interdependence in the 1990s*, ed. By E. Grove, Brassey's (UK).
2. Dębski S., Górka-Winter B. (red.).(2003). *Kryteria bezpieczeństwa międzynarodowego państwa*, Warszawa: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych.
3. Dowgiałło Z. et al. (zespół red.).(1998). *Słownik ekonomiczny przedsiębiorcy*, Szczecin: Wydawnictwo ZNICZ.
4. Engelhard J. (red.nauk).(2011). *Ekonomika przedsiębiorstw*, Warszawa: CeDeWu.pl Wydawnictwo Fachowe.
5. Intriligator M.D.(1990). *On the Nature and Scope of Defence Economics, Defence Economics: The Political Economy of Defence, Disarmament and Peace*, v.1.,n.1, s.3.
6. Keynes J.M. (1985). *Ogólna teoria zatrudnienia, procentu i pieniądza*, Warszawa: PWE.
7. Kukułka J. (1982). *Bezpieczeństwo a współpraca europejska: współzależności i sprzeczności interesów*, Sprawy Międzynarodowe Nr 7.
8. Kurinia S.(2010). *Współczesna brytyjska myśl obronno-ekonomiczna*, Warszawa: Akademia Obrony Narodowej za: Stachowiak Z.(2010). *Ekonomika bezpieczeństwa – dylematy powstania, rozwoju i poszukiwania swego paradygmatu*, Roczniki Nauk Rolniczych, Seria G, T.97, z.2.

9. Kwiatkowski S.(2001). *Zarządzanie bezpieczeństwem w sytuacjach kryzysowych. Szkice socjotechniczne o mądrości przed szkodą*, Pułtusk.
10. Łepkowski W. (red.).(2002), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wydanie 2, Akademia Obrony Narodowej ; <https://pl.scribd.com/doc/98030285/SŁOWNIK-TERMINÓW-Z-ZAKRESU-BEZPIECZEŃSTWA-NARODOWEGO-AON> (dostęp 04.08.2016).
11. McGuire M.C.(2000). *Concepts of Defense Economics for the 21st Century*, „Defence and Peace Economics” Vol.11.s.17-18.
12. Ministerstwo Obrony Narodowej <http://www.mon.gov.pl>
13. Misiuk A., *Rozważania o bezpieczeństwie* za: Grochowska L., Letkiewicz A., Misiuk A. (red.).(2011), *Nauka o bezpieczeństwie. Istota, przedmiot badań i kierunki rozwoju*. Szczytno: Studia i materiały, t.1.
14. Morawiecki M.(2017). *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywami do 2030 roku)*, Dokument przyjęty uchwałą Rady Ministrów w dniu 14 lutego 2017 roku.
15. Neu C, Neu C., Wolf C. (1994). *The Economic Dimensions of National Security*, RAND 1994/MR-466-OSD.
16. Paździor M.,Szmulik B. (red.).(2012). *Instytucje bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa: Skrypty Becka, Wydawnictwo C.H.Beck.
17. Płaczek J.(2014). *Ekonomika bezpieczeństwa państwa w zarysie. Zarządzanie bezpieczeństwem*, Warszawa: Difin.
18. Sandler T, Hartley K.(1995).*The Economics of Defense*, Cambridge.
19. Smith R., *Economics and Security: The Disciplines and Reality* za: Clarke M. (ed.).(1993). *New Perspectives on Security*, London-New York, s.71-79.
20. Stachowiak Z.(2010). *Ekonomika bezpieczeństwa – dylematy powstania, rozwoju i poszukiwania swego paradygmatu*, Roczniki Nauk Rolniczych, Seria G, T.97, z.2.
21. Sułek M.(2000). *Metodologiczne podstawy wyodrębnienia ekonomiki bezpieczeństwa państwa* (w:) Kurinii, Kraca M.(red.).(2000).*Ekonomika państwa średniej wielkości. Teoria i praktyka*, Warszawa-Brno: Akademia Obrony Narodowej.
22. Sułek M.(2008). *Programowanie gospodarczo-obronne*,Warszawa: Bellona.
23. Tokarski J. (red.nauk).(1980). *Słownik wyrazów obcych*,Warszawa: PWN.
24. Urbanek A. (red. nauk.).(2013), *Wybrane problemy bezpieczeństwa Dziedziny bezpieczeństwa*, Słupsk: Wydawnictwo Społeczno-Prawne.

25. Ustawa Budżetowa na rok 2016 z dnia 25 lutego 2016 roku (Dz.U. RP Warszawa, dnia 4 marca 2016, poz.278).
26. Ustawa Budżetowa na rok 2017 z dnia 16 grudnia 2016 roku (Dz.U. RP Warszawa, dnia 17 stycznia 2017, poz.108).
27. Wojtaszczyk K.A., *Bezpieczeństwo państwa-koncepcja pojęć* (w:) Wojtaszczyk K.A., Materska-Sosnowska A. (red. nauk.).(2009), *Bezpieczeństwo państwa Wybrane problemy*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR.
28. Zając J., *Bezpieczeństwo państwa*, (w:) Wojtaszczyk K.A., Materska-Sosnowska A. (red.nauk.).(2009), *Bezpieczeństwo państwa Wybrane problemy*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR.
29. Zięba R. (red.nauk.).(2008). *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.

Źródła internetowe:

1. www.bn.apsl.edu.pl/doc/ebook/WPB_DB.pdf